

SANTI IGLESIAS

Realitats, no fum: la poesia de Vallverdú

JORDI LLAVINA

Àlex Susanna explica molt bé la rellevància de la conversió del prosador Josep Vallverdú (Lleida, 1923) en poeta, aquests últims anys. És un fet que sorprèn i meravella, alhora. Els versos del lleidatà, però, revelen nítidament que de sempre ha estat un lector de poesia rigorós i constant. I, a parer meu, permeten aventurar que, bé que potser no n'havia publicat mai, sempre n'havia compost. El prologuista sosté que l'autor està "dotat d'una veu pròpia i proveït

d'un instrument prodigiosament afinat i versàtil". El català que fa servir, en efecte, d'una riquíssima naturalitat, a mi em fa pensar en Guerau de Liost, en Jaume Agelet i Garriga, fins i tot, més enllà en el temps, en Verdaguer (no tant en Màrius Torres, a qui l'obra ret homenatge).

Versos de vida propera

He triat unes paraules de Joan Vinyoli per titular aquesta crítica. Els tres versos sencers, del llibre *Realitats* (1963), diuen: "He decidit escriure / poesies concretes. Envelleixo, calen / realitats, no fum". Vallverdú escriu poesies concretes, que

PA DE FORMENT
JOSEP VALLVERDÚ
PAGÈS EDITORS
112 PÀG. / 13 €

tenen també un títol ben concret. Els pretextos són diversos, i solen presentar un element *pròxim*: les diverses menes de pa (en un repàs històric que no és sinó un resum vital i moral), una finestra en una casa que obre la porta a la imaginació del passejant, una rosa marcida que ha anat perdent tots els pètals... "La vida que importa, que de debò abasto, és propera", fa un dels versos. (El país esdevé un "grumoll"; una mesura vàlida per conèixer la realitat és l'"almosta" —equivalent a la cullereta de cafè de T.S. Eliot.)

De vegades, el pretext té un nucli més ideològic, com en la poesia

en què un creuer ostentós que solca les aigües del Mediterrani es troba amb un bot ple d'immigrants, i passa desdenyosament de llarg. O aquella altra en què defensa que "les llengües no reneixen". Són, sempre, pretextos que escauen a la fondària del tema (perquè la proximitat de l'anècdota no està renyida, esclar, amb la profunditat de l'assumpte). Per exemple, considerant la rosa pansida que deia més amunt, el poeta es reconeix "un instant perplex / davant l'absurd de les caducitats".

Vallverdú s'acosta al segle de vida, i ho fa amb plena lucidesa: "Enllà de mi la boira amaga el món, / però dins meu la llum roman encesa". No podia ser altrament, doncs: la memòria és un dels temes principals de la seva obra lírica. En una de les primeres peces del llibre, *El pa*, es demana: "Les coses bones, avui, on són?" Hi ha una reflexió constant sobre la matèria dels records: "Vivim en la memòria, tement i sabent / que tota experiència serà sols el ressò / d'un instant que quasi no vam poder tastar". L'obra, malgrat això, no compon cap catàleg de pèrdues ni és, tampoc, un manual de plany. És més, de tant en tant hi apunta la sornegueria de l'escriptor, en versos tendres que amaguen una mica de punxa (posem per cas, en els titulats *El qui fa*, dedicats a l'expressió "fer anys").

A banda de tot això, hi ha unes poesies d'una gran intensitat dedicades al fill: "Per al pare el fill únic és el galze / que el relliga a l'amor que va crear-lo". La innocència, més enllà que s'ajusti al caràcter d'Eloi Vallverdú, és un concepte familiar: "Al caient de les gotes, / la ciutat, l'albereda, la nena amb caputxa, / el gos saltador, les noies rialleres, / tot -jo mateix-, es vestia d'innocència". I és que els versos de Vallverdú advoquen per aquest valor davant la manca de pietat del món. "L'home fa, el temps esmica": poesia admirada contra la destrucció del temps! I, finalment, la mort, a la qual res no escapa: "En caure la dalla fulgurant, / tot esdevé ingràvid perquè tot és res?" ♦♦

Girbal Jaume, un transgressor de dretes

ANNA CARRERAS

Gràcies a la magnífica edició d'Agnès Prats Soler, Edicions de 1984 rescata de l'oblit les narracions de l'escriptor modernista Eduard Girbal Jaume (Girona, 1881 - Barcelona, 1947), aplegades sota el títol *La reencarnació de la Matèria i altres relats*. Un conjunt de textos escrits entre els anys 1920 i 1923 que constitueixen l'obra narrativa literària que, fins avui, coneixem de l'autor si deixem de banda el cicle narratiu *L'agre de la Serra* (1919), *L'estrella amb cua* (1919) i *La tragèdia de cal Pere Llarg* (1923), i tres esbossos biogràfics de Guimerà, Ferran Agulló i Anton Busquets. Són uns relats divertits i ben fets que ens transporten al passat urbà dels catalans de Barcelona. Girbal explora una idea de ciutat

que ja no té res a veure amb la ciutat ideal noucentista, absolutament irreal. Per a l'autor, la ciutat ara és font de corrupció, un entorn que no perdona, que angoixa i empobreix l'ésser humà. Girbal tria els barris obrers i desestima els barris alts. Ho fa perquè, en primer lloc, els rics no són la majoria representativa d'una època i, en segon lloc, perquè així té l'ocasió d'introduir temes com la immigració a Barcelona a principis del segle XX, la precarietat laboral, les vagues generals, els tramvies de sang, els nuclis espiritualistes i els carretons ambulants d'animals.

Riquesa lingüística

El relat que dona títol al volum, *La reencarnació de la Matèria*, va aparèixer en dues entregues a la revista *Catalana* a principis de l'any 1925. Segons Agnès Prats, és una narració de gran plasticitat situada a finals

LA REENCARNACIÓ DE LA MATÈRIA I ALTRES RELATS
EDUARD GIRBAL JAUME
EDICIONS DE 1984
384 PÀG. / 19,50 €

del segle XIX, "en una època en què el passeig de Gràcia, somort sota la boira hivernal, encara estava mig despoblat, entre camps i solars i algunes cases escadusseres". L'actualitat dels contes de *La reencarnació de la Matèria i altres relats* és indiscutible. La seva riquesa lingüística és excepcional, i amb la situació actual d'empobriment del català, cal reivindicar-ho: Girbal és capaç de reflectir i retenir la parla de molts llogarrets del país i reproduir-la amb naturalitat, sense impostures. El lector el sent proper per la seva oralitat, pel sentit de l'humor que gasta i per la senzillesa amb què expressa idees sovint molt elevades. Girbal té una manera de narrar molt semblant a la rondalla. Fa servir adjectius redundants, exagera volgudament i parla de tu al lector i li fa bromes, com si el conegués de tota la vida.

Pel que fa a la tensió amb la normativitat de Pompeu Fabra, Girbal va rebutjar frontalment la normativa fabriana de 1913, que es va implementar gradualment, tot i que Girbal, concretament, es va oposar a modular la seva ortografia. Es presentava als Jocs Florals precisament per això, perquè respectaven el criteri de cada escriptor presentat. Com a membre de la Lliga Regionalista, Girbal era "bastant feixista", admet Prats, malgrat la creació d'uns personatges potentíssims que fan pensar tot el contrari. Més enllà de debats lingüístics i polítics substancials i aliens a la qualitat literària, a *La reencarnació de la Matèria i altres relats* hi ha altes dosis d'observació, hi ha mirada cap a la realitat, hi ha ganes d'aprofundiment psicològic en els personatges creats i hi ha, sobretot, un deliciós sarcasme que ho abraça tot. ♦♦